

JÓZEF MYRCZEK

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej
Wydział Inżynierii Materiałów, Budownictwa i Środowiska

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W ENCYKLICE PAPIEŻA FRANCISZKA *LAUDATO SI'*

ENCYCLICAL *LAUDATO SI'* AND ENTREPRENEURSHIP

ABSTRACT:

Omówiono pojęcie przedsiębiorczości oraz rozumienie tego pojęcia w Encyklice *Laudato si'*. Przedstawiono pożądane cechy przedsiębiorcy. Wskazano na znaczenie działalności gospodarczej dla społeczeństwa oraz dla pracowników. Przytoczono i krótko przedyskutowano sformułowania zawarte w encyklice, dotyczące zagrożeń związanych z przedsiębiorczością oraz wskazania w celu ich uniknięcia. Zwrócono uwagę na niektóre aspekty nauczania papieża Franciszka, zbliżone do nowego podejścia ESG (*environmental, social, governance*) Unii Europejskiej.

The concept of entrepreneurship was presented as well as the meaning of this idea in Encyclical *Laudato si'*. The desired features of the entrepreneur was described. Then the importance of the economic activity for employees and the society were taken into considerations. The risks connected with economic activities and indications to avoid them given by Francis in the encyclical were quoted and briefly discussed. Some similarities between Pope Francis approach and European Union ESG (*environmental, social, governance*) new legislation were mentioned.

Wstęp

Encyklika *Laudato si'*¹ papieża Franciszka wielokrotnie odnosi się do przedsiębiorczości. Pozornie może się wydawać, że obowiązek pracy jako efekt grzechu pierwotnego jest rodzajem kary, a działalność gospodarcza jest tylko społeczną koniecznością. Głębsza refleksja nad pismami Starego i Nowego Testamentu prowadzi jednak do wniosku, że jest zupełnie inaczej. Praca, w szczególności praca zorganizowana, może być i jest szansą rozwoju człowieka oraz przyczynia się do dobra wspólnego. Jednak działalność gospodarcza może prowadzić również do degradacji pracobiorcy i pracodawcy, życia społecznego i środowiska.

Analiza wypowiedzi papieża Franciszka nie pozostawia wątpliwości, że rozumie i docenia on rolę przedsiębiorczości. Przykładem niech będą cytaty z przemówień do włoskich przedsiębiorców zrzeszonych w Confidustri (2016) oraz podczas

¹ Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (2015) [dalej: LS].

spotkania przedsiębiorców ekonomii komunii z Ruchu Focolari z papieżem Franciszkiem 4 lutego 2017 r. w Auli Pawła VI:

Drodzy przyjaciele, macie szlachetne powołanie, ukierunkowane na wytwarzanie bogactwa i udoskonalanie świata dla wszystkich; dlatego jesteście wzywani do tego, aby być budowniczymi wspólnego dobra i twórcami nowego „humanizmu pracy”²;

komunia i przedsiębiorstwo mogą być i wzrastać razem³.

Idee te zostały rozwinięte w encyklice *Laudato si'* w wielu miejscach (np. LS 109, 127-129, 141, 185, 189, 194, 195). Refleksja nad tymi wypowiedziami papieża jest ważna dla każdego człowieka, ale szczególnie dla mieszkańców regionów silnie uprzemysłowionych, takich jak Śląsk, gdzie wszystkie aspekty dobra i zagrożeń związanych z działalnością gospodarczą są szczególnie mocno uwidocznione.

1. Przedsiębiorczość jako „szlachetne powołanie” (LS 129, 189, 192)

Intuicyjnie rozumiemy słowo „przedsiębiorczość”. W literaturze przedmiotu pojawia się wiele definicji tego pojęcia. Każda z nich zwraca uwagę na inne jego aspekty. W efekcie znaczenie określenia „przedsiębiorczość” staje się cokolwiek rozmyte.

Z różnymi poglądami na temat istoty przedsiębiorczości można zapoznać się na przykład w internetowej *Encyklopedii zarządzania*:

Przedsiębiorczość – to cecha działania zmierzającego do zapewnienia racjonalnej i efektywnej koordynacji zasobów gospodarczych firmy. W praktyce pojęcie przedsiębiorczość rozumiane jest jako forma pracy lub jako czwarty (obok pracy, ziemi i kapitału) czynnik produkcji. Główne cechy przedsiębiorców to przede wszystkim umiejętność dostrzegania potrzeb i doskonalenia pomysłów, zdolności do wykorzystywania nadarzających się okazji oraz gotowość do podejmowania ryzyka.

O przedsiębiorczości można mówić w dwóch wymiarach: pierwszy – to zorganizowany proces (akt tworzenia i budowanie czegoś nowego, nowego przedsiębiorstwa) działań ukierunkowanych w danych warunkach na wykorzystanie nowatorskiego pomysłu w celu generowania korzyści na rynku. W procesie takiego budowania podkreśla się: umiejętność wykorzystania pomysłów, okazji oraz ryzyko (niepewność). Drugi wymiar – to zespół cech opisujących szczególnie sposób postępowania człowieka. W takim ujęciu przedsiębiorczość wyróżnia się: dynamizmem i aktywnością, skłonnością do podejmowania ryzyka, umiejętnością przystosowywania się do zmieniających

² https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/przedsiębiorcy_27022016.html [dostęp: 4.04.2021].

³ https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/gospodarka_04022017.html [dostęp: 4.04.2021].

się warunków, postrzeganiem szans i ich wykorzystywaniem oraz innowacyjnością i motoryką⁴.

Według tego samego źródła definicje przedsiębiorczości mogą koncentrować się na:

- rezultatach (zysk, innowacyjne wyroby, kreowanie rynków zbytu i zaopatrzenia, efektywne formy organizacji);
- procesowości (tworzenie, generowanie zamożności jednostek i społeczeństwa, aplikacja wiedzy do tworzenia nowych produktów i/lub usług, racjonalizacja procesów gospodarczych);
- umiejętnościach (zdolność kreowania oraz inicjowania, umiejętność wykorzystania pojawiających się okazji i sposobności).

W szerszym znaczeniu „przedsiębiorczość jest indywidualną cechą ludzkiej osobowości, wyróżniającą się inteligencją, innowacyjnością, umiejętnością dostrzegania uwarunkowań i związków zachodzących między zjawiskami gospodarczymi i zdolnością do organizowania działalności handlowej, przemysłowej i usługowej, zapewniającej przewagę dochodów nad kosztami ich uzyskania”⁵.

Według F. Kapusty przedsiębiorca musi posiadać następujące predyspozycje i cechy: skłonność do podejmowania ryzyka, gotowość do przyswajania nowości, niespokojny i poszukiwawczy umysł, zdolność obserwacji środowiska i zauważania rzeczy wymagających zmian, umiejętności komunikacyjne, zdecydowanie, odpowiedzialność i rzeczowość w kontaktach międzyludzkich, umiejętność wykorzystywania okazji do twórczego działania⁶.

Powyższe opisy przybliżają różne aspekty przedsiębiorczości, ale ponieważ należą do kategorii nauk *soft science*, daleko im do jednoznaczności typowej dla nauk ścisłych oraz inżynierskich (ang. *hard science*), co otwiera pole do różnych interpretacji, właściwych dla metodologii nauk społecznych. Trzeba jednak zaznaczyć, że w literaturze opozycja „*hard versus soft science*” jest dyskutowana⁷. Należy jednakże mieć świadomość wielości poglądów na przedsiębiorczość, z których tylko niewielka liczba została powyżej przytoczona.

W polskich przepisach prawa znajdują się definicje przedsiębiorcy koncentrujące się na aspekcie prowadzenia działalności gospodarczej, między innymi:

- w ustawie Kodeks cywilny⁸ (art. 43): Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w np. art. 33 § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową;
- w ustawie Kodeks postępowania cywilnego⁹ (art. 479): Przedsiębiorca jest to osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna niebędąca

⁴ <https://mfiles.pl/pl/index.php/Przedsi%C4%99biorczo%C5%9B%C4%87> [dostęp: 4.04.2021].

⁵ K. Fabiańska, *Planowanie rozwoju przedsiębiorstwa*, Warszawa 1986, s. 28.

⁶ F. Kapusta, *Przedsiębiorczość: teoria i praktyka*, Wrocław–Poznań 2006, s. 9-27.

⁷ L. Graham, J.-M. Kantor, „*Soft*” *Area Studies versus „Hard” Social Science: A False Opposition*, „*Slavic Review*” 66 (2007), s. 1-19.

⁸ Ustawa Kodeks cywilny, Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 (z późniejszymi zmianami).

⁹ Ustawa Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 1964, nr 43, poz. 296 (z późniejszymi zmianami).

- osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową;
- w ustawie Prawo przedsiębiorców¹⁰ (art. 4): 1. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą. 2. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej;
 - w Ustawie o cenach¹¹ (art. 3): Przedsiębiorca – podmiot prowadzący działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, a także osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego.

Z przytoczonych powyżej poglądów i definicji wynika, że przedsiębiorczość ma w szczególności następujące cechy: wiąże się z działalnością gospodarczą; przedsiębiorczość to cecha/aktywność przedsiębiorcy; wiąże się z kreatywnością/innowacyjnością; wiąże się z ryzykiem. Przedsiębiorcę zaś cechują: zaangażowanie i inicjatywa; zdolność do podejmowania ryzyka; umiejętności analityczne; niezależność myślenia i działania; wysoka wydolność osobista oraz potrzeba osiągnięcia sukcesu.

W encyklice *Laudato si'* papież Franciszek jednoznacznie wskazuje na zupełnie inne cechy przedsiębiorczości. Pisze: „Przedsiębiorczość, będąca szlachetnym powołaniem zmierzającym do wytwarzania bogactwa i udoskonalania świata dla wszystkich, może być bardzo owocnym sposobem promowania regionu, w którym zlokalizowane są jej działania, zwłaszcza jeśli przyjmuje, że tworzenie miejsc pracy jest nieuniknioną częścią jej służby na rzecz dobra wspólnego” (LS 129). W ten sposób Franciszek łączy aspekty ekonomiczne z działaniem, nazywanym nawet służbą na rzecz dobra wspólnego, a więc dobra wszystkich ludzi jako wypełnienia przykazania miłości bliźniego. Jednocześnie podkreśla ważną rolę przedsiębiorczości, jaką jest tworzenie miejsc pracy. Papież stwierdza również: „Dziś, myśląc zwłaszcza o dobru wspólnym, koniecznie potrzebujemy, aby polityka i gospodarka, trwając w dialogu, zdecydowanie służyły życiu, zwłaszcza życiu ludzkiemu” (LS 189) i dalej: „Produkcja nie zawsze jest racjonalna i często bywa powiązana ze zmiennymi ekonomicznymi nadającymi produktom wartość, która nie odpowiada ich wartości rzeczywistej” oraz: „nie stawia się zdecydowanie czoła problemom gospodarki realnej, umożliwiającej dywersyfikację oraz poprawę produkcji, aby przedsiębiorstwa działały prawidłowo, aby rozwijały się małe i średnie firmy, tworzące miejsca pracy” (LS 189). Wreszcie podkreśla, że:

droga bardziej twórczego i lepiej ukierunkowanego rozwoju produkcji może korygować dysproporcję między nadmiernymi inwestycjami technologicznymi na rzecz konsumpcji a zbyt małymi na pilne problemy ludzkości; może wygenerować inteligentne i opłacalne formy ponownego użycia, odtworzenia

¹⁰ Ustawa Prawo przedsiębiorców, Dz.U. 2018, poz. 646 (z późniejszymi zmianami).

¹¹ Ustawa o cenach, Dz.U. 2001, nr 97, poz. 1050 (przepis uchylony).

czynności i recyklingu, może poprawić efektywność energetyczną miast itd. Dywersyfikacja produkcji daje ludzkiej inteligencji bardzo szerokie możliwości tworzenia i wprowadzania innowacji, a zarazem ochrony środowiska i tworzenia nowych miejsc pracy. Taka kreatywność może sprzyjać rozkwitowi szlachetności człowieka, bo bardziej godne jest śmiało i odpowiedzialnie używanie inteligencji, by wynaleźć sposoby zrównoważonego i sprawiedliwego rozwoju w obrębie szerszego pojęcia jakości życia. Natomiast mniej godne i kreatywne, a bardziej powierzchowne jest naleganie na tworzenie form grabieży natury jedynie po to, by zaferować nowe możliwości doraźnej konsumpcji i dochodów (LS 192).

Biorąc pod uwagę przytoczone cytaty, oczywiste jest, że Franciszek, rozumiejąc wszystkie aspekty ekonomiczne i prawne przedsiębiorczości oraz doceniając kreatywność przedsiębiorców, nadaje temu pojęciu nowy wymiar: służby człowiekowi. Dotyczy to zarówno przedsiębiorców, jak i pracowników oraz innych interesariuszy poprzez przyczynianie się do dobra wspólnego, szczególnie w zakresie oferowania miejsc pracy i ochrony środowiska. Podejście to wyprzedziło działania Unii Europejskiej i władz krajowych, polegające na wprowadzeniu zasad ESG (ang. *environmental, social, governance*), czyli dbałości o środowisko, kwestie społeczne i sposób prowadzenia biznesu jako elementy ładu korporacyjnego. Początkowo w Polsce wymogi odnoszące się do raportowania tych zagadnień dotyczą spółek notowanych na rynku publicznym oraz finansowych podmiotów monitorowanych przez Komisję Nadzoru Finansowego¹², ale docelowo mają objąć całą gospodarkę, zgodnie z rozporządzeniem UE 2020/852 w sprawie Taksonomii UE od 2024 r. oraz polską Ustawą o rachunkowości¹³. Obowiązek tzw. raportowania niefinansowego ma objąć wszystkie przedsiębiorstwa, spełniające następujące warunki¹⁴:

- suma bilansowa: 20 000 000 EUR (równowartość w walucie krajowej);
- przychody netto ze sprzedaży: 40 000 000 EUR (równowartość w walucie krajowej);
- średnia liczba zatrudnionych w roku obrotowym: 250.

2. Znaczenie pracy dla człowieka (LS 127, 128, 192)

We współczesnym społeczeństwie praca jest chroniona przez państwo. Znajduje to wyraz w przepisach prawa dotyczących ogółu pracowników (między innymi Kodeks pracy¹⁵, Ustawa o związkach zawodowych¹⁶) oraz dedykowanych

¹² Giełda Papierów Wartościowych, *Wytyczne do raportowania ESG*, https://www.gpw.pl/pub/GPW/ESG/Wytyczne_do_raportowania_ESG.pdf [dostęp: 4.04.2021].

¹³ Ustawa o rachunkowości, Dz.U. 1994, nr 121 poz. 591 (z późniejszymi zmianami).

¹⁴ <https://grantthornton.pl/publikacja/raportowanie-niefinansowe-esg-kto-ma-obowiazek-raportowania/> [dostęp: 4.04.2021].

¹⁵ Ustawa Kodeks pracy, Dz.U. 1974, nr 24 poz. 141 (z późniejszymi zmianami).

¹⁶ Ustawa o związkach zawodowych, Dz.U. 199, nr 55 poz. 234 (z późniejszymi zmianami).

poszczególnym grupom pracowników (w tym Ustawa o pracownikach samorządowych¹⁷, Ustawa o zatrudnianiu pracowników tymczasowych¹⁸, Ustawa o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy¹⁹). Powołano ministerstwo jako organ władzy centralnej, zajmujące się sprawami pracy (wcześniej Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, aktualnie zadania przejęte przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej²⁰), oraz inne instytucje o zasięgu ogólnokrajowym (m.in. Państwową Inspekcję Pracy, Centralny Instytut Ochrony Pracy). Bezrobocie traktowane jest jako zjawisko niepożądane i szkodliwe z punktu widzenia ekonomicznego i społecznego.

Pracownik jako interesariusz firmy

Pojęcie „interesariusza” zostało wprowadzone przez Stanford Research Institute w latach sześćdziesiątych XX w. i pierwotnie dotyczyło „grup, bez wsparcia których organizacja przestałaby istnieć”²¹. Pojęcie to następnie zostało poszerzone, w przypadku firm o osoby lub grupy osób, które uczestniczą w tworzeniu przedsiębiorstwa lub są bezpośrednio zainteresowane jego funkcjonowaniem. Spośród wielu grup interesariuszy (klienci, dostawcy, odbiorcy, władze krajowe i samorządowe, ośrodki opiniotwórcze, konkurenci itd.) najistotniejsi są „interesariusze substancjowi”, bez których przedsiębiorstwo nie może istnieć²². Są to pracownicy i właściciele – przedsiębiorcy.

Z punktu widzenia przedsiębiorstwa pracownicy są niezbędni do funkcjonowania i rozwoju firmy w takim samym stopniu, lecz w inny sposób niż przedsiębiorcy. Dzięki nim korzyści odnoszą wszyscy pozostali interesariusze. Relacja między pracą a człowiekiem-pracownikiem była między innymi przedmiotem rozważań w encyklice *Laborem exercens* Jana Pawła II²³. Kluczowe wydaje się stwierdzenie: „Prawdą jest, że człowiek jest przeznaczony i powołany do pracy, to jednak nade wszystko praca jest «dla człowieka», a nie człowiek «dla pracy»” (*Laborem exercens*, nr 6).

Encyklika *Laudato si'* również wielokrotnie odnosi się do pracy ludzkiej i jej znaczenia, stanowiąc uzupełnienie wcześniejszych dokumentów papieskich. Wybrane cytaty z tej encykliki pokazują istotne cechy podejścia Franciszka do zagadnienia pracy i pracownika:

Praca powinna być miejscem tego wielowymiarowego rozwoju osobistego, kiedy w grę wchodzi wiele wymiarów życia: kreatywność, prognozowanie

¹⁷ Ustawa o pracownikach samorządowych, Dz.U. 2008, nr 224 poz. 1458 (z późniejszymi zmianami).

¹⁸ Ustawa o zatrudnianiu pracowników tymczasowych, Dz.U. 2003, nr 166 poz. 1608.

¹⁹ Ustawa o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy, Dz.U. 1990, nr 54 poz. 310.

²⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/dzialania-ministerstwa> [dostęp: 4.04.2021].

²¹ <https://mfiles.pl/pl/index.php/Interesariusze> [dostęp: 4.04.2021].

²² Tamże.

²³ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens* (1981).

przyszłości, rozwój umiejętności, realizacja wartości, komunikacja z innymi, postawa uwielbienia Boga (LS 127).

Praca jest koniecznością, częścią sensu życia na tej ziemi, sposobem dojrzewania, ludzkiego rozwoju i osobistego spełnienia (LS 128).

Z tego powodu oferowanie miejsc pracy jest nadzwyczaj istotne, a „zaprzestanie inwestowania w ludzi, aby uzyskać większy natychmiastowy dochód, jest najgorszym interesem dla społeczeństwa” (LS 128). W ten sposób Franciszek daje wyraz przekonaniu, że postęp techniczny, innowacyjność i kreatywność, towarzyszące przedsiębiorczości i pracy ludzkiej, nie mogą mieć na celu tylko zwiększenie zysku, ponieważ efekty takiego podejścia będą negatywne. Jest to przeniesienie na współczesny grunt gospodarki słów św. Pawła z listu do Tymoteusza: „Albowiem korzeniem wszelkiego zła jest chciwość pieniędzy” (1 Tm 6,10). Franciszek w odniesieniu do ekonomii stwierdza: „Zasada maksymalizacji zysku w oderwaniu od wszystkich innych względów jest wypaczeniem pojęcia ekonomii” (LS 195).

3. Zagrożenia związane z działalnością gospodarczą (LS 109, 128, 184, 195)

Temat ten jest analizowany w encyklice poprzez wskazanie głównych zagrożeń związanych z działalnością gospodarczą. Są to przede wszystkim preferencje dla zysku w działalności gospodarczej:

Gospodarka postrzega wszelki rozwój technologiczny w zależności od zysku, nie zwracając uwagi na jakiegokolwiek ewentualne negatywne skutki dla człowieka. Finanse tłumią ekonomię realną (LS 109),

a także ograniczanie różnorodności i kreatywności:

Aby możliwe było nadal oferowanie pracy, konieczne jest promowanie gospodarki sprzyjającej różnorodności produkcyjnej i kreatywności przedsiębiorczości (LS 129),

nieograniczona wolność gospodarcza:

Aby istniała wolność gospodarcza, z której wszyscy korzystaliby faktycznie, niekiedy konieczne może być nałożenie ograniczeń na tych, którzy posiadają największe zasoby i możliwości finansowe (LS 129)

oraz brak dywersyfikacji produkcji:

Dywersyfikacja produkcji daje ludzkiej inteligencji bardzo szerokie możliwości tworzenia i wprowadzania innowacji, a zarazem ochrony środowiska i tworzenia nowych miejsc pracy. Taka kreatywność może sprzyjać rozkwitowi szlachetności człowieka, bo bardziej godne jest śmiało i odpowiedzialnie używanie inteligencji, by wynaleźć sposoby zrównoważonego i sprawiedliwego rozwoju w obrębie szerszego pojęcia jakości życia (LS 192).

Równie ważne jest ryzyko degradacji środowiska i działania wbrew naturze:

Natomiast mniej godne i kreatywne, a bardziej powierzchowne jest naleganie na tworzenie form grabieży natury jedynie po to, by zaoferować nowe możliwości doraźnej konsumpcji i dochodów (LS 192),

jak również wypaczenie sensu pracy:

Powiedzieliśmy, że «człowiek jest twórcą całego życia gospodarczo-społecznego, jego ośrodkiem i celem». Jednakże, kiedy człowiek traci zdolność do kontemplacji i poszanowania, powstają warunki, w których sens pracy ulega wypaczeniu (LS 127),

i ryzyko działań pozornych i nieskutecznych:

W tym kontekście mowa o zrównoważonym rozwoju służy często nie tylko odwracaniu uwagi i usprawiedliwianiu, ale też zawłaszcza wartości dyskursu ekologicznego w obrębie logiki finansów i technokracji. Wówczas odpowiedzialność społeczna i ekologiczna przedsiębiorstw sprowadza się często do serii działań marketingowych mających tworzyć korzystny obraz (LS 194).

Powyższe cytaty składają się na analizę zagrożeń związanych z działalnością gospodarczą, która niesie ze sobą wieloaspektowe ryzyko, ale jednak jest niezbędna dla rozwoju człowieka i społeczeństwa.

4. Wskazania ogólne i praktyczne (LS 129, 141, 185, 184, 189, 192)

Papież Franciszek w encyklice *Laudato si'* nie poprzestaje na diagnozie zagrożeń związanych z gospodarką, przedsiębiorczością i pracą, skorelowanych bezpośrednio z negatywnym oddziaływaniem na środowisko. Niejako przy okazji tworzy dogłębną analizę tej części działalności ludzkiej, a następnie daje wskazania pozwalające uniknąć tych zagrożeń:

Dziś, myśląc zwłaszcza o dobru wspólnym, koniecznie potrzebujemy, aby polityka i gospodarka, trwając w dialogu, zdecydowanie służyły życiu, zwłaszcza życiu ludzkiemu (LS 189).

Dywersyfikacja produkcji daje ludzkiej inteligencji bardzo szerokie możliwości tworzenia i wprowadzania innowacji, a zarazem ochrony środowiska i tworzenia nowych miejsc pracy (LS 192).

I wreszcie:

W każdej dyskusji dotyczącej inicjatyw w dziedzinie przedsiębiorczości trzeba postawić sobie szereg pytań, by rozeznać, czy przyczyni się ona do prawdziwego integralnego rozwoju: W jakim celu? Dlaczego? Gdzie? Kiedy? W jaki sposób? Dla kogo? Jakie są zagrożenia? Jakim kosztem? Kto opłaca koszty i jak je opłaca? (LS 185).

W ten sposób Franciszek wskazuje na potrzebę mądrego i szlachetnego spojrzenia na gospodarkę w kontekście odpowiedzialności za świat.

Podsumowanie

Od lat 60. XX w. wzrasta świadomość służebnej roli przedsiębiorstw w społeczeństwie i dla jednostek ludzkich – szeroko pojętych interesariuszy, w tym przede wszystkim pracowników. Odpowiedzią cywilizacyjną na pojawiające się patologie i dylematy było wprowadzenie zasad ładu korporacyjnego, co stało się szczególnie widoczne po kryzysie finansowym końca pierwszego dziesięciolecia XXI w., oraz promowanie zasad kultury korporacyjnej (na przykład poprzez branżowe kodeksy etyki). W efekcie nastąpiło między innymi poszerzenie pojęcia interesariuszy na przyszłe pokolenia.

Encyklika *Laudato si'* nie jest wbrew pozorom skoncentrowana tylko na wąsko pojętej ekologii. Papież Franciszek traktuje przedsiębiorczość jako element ekosystemu społecznego, mającego na względzie dobro jednostki ludzkiej oraz dobro wspólne teraz i w przyszłości. Niejako przy okazji prezentuje spójny pogląd na gospodarkę. Stwierdza, że: „Przedsiębiorczość, będąca szlachetnym powołaniem zmierzającym do wytwarzania bogactwa i udoskonalania świata dla wszystkich, może być bardzo owocnym sposobem promowania regionu, w którym zlokalizowane są jej działania, zwłaszcza jeśli przyjmuje, że tworzenie miejsc pracy jest nieuniknioną częścią jej służby na rzecz dobra wspólnego” (LS 129). Jednocześnie zwraca uwagę na zagrożenia i patologie towarzyszące działalności gospodarczej. Wreszcie daje zarówno ogólne, jak i praktyczne wskazówki dla uniknięcia tych zagrożeń. Nie podaje przy tym łatwych rozwiązań. Stawia pytania, na które trzeba sobie ciągle odpowiadać, aby w sposób odpowiedzialny przedsiębiorczość przyczyniała się do prawdziwego integralnego rozwoju (LS 185).

To holistyczne podejście współgra z najnowszymi inicjatywami legislacyjnymi Unii Europejskiej w postaci wdrażania zasad ESG. Wizja działalności gospodarczej zawarta w encyklice idzie jednak znacznie dalej i powinna być źródłem odpowiedzialnej refleksji i działania przedsiębiorców, pracobiorców, władz politycznych, ale również wszystkich ludzi dobrej woli, działających dla dobra wspólnego obecnych i przyszłych pokoleń.

Bibliografia

- Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (2015).
- Franciszek, *Inna gospodarka jest możliwa*. Przemówienie do uczestników spotkania poświęconego „gospodarce komunii”, 4.02.2017, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/gospodarka_04022017.html [dostęp: 4.04.2021].
- Franciszek, *Przemówienie do włoskich przedsiębiorców*, 27.02.2016, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/przedsiębiorcy_27022016.html [dostęp: 4.04.2021].
- Fabińska K., *Planowanie rozwoju przedsiębiorstwa*, Warszawa 1986.

- Flig A., Matysiewicz M., Kobierski M., *Przedsiębiorczość*, w: *Encyklopedia zarządzania* <https://mfiles.pl/pl/index.php/Przedsi%C4%99biorczo%C5%9B%C4%87> [dostęp: 4.04.2021].
- Giełda Papierów Wartościowych, *Wytyczne do raportowania ESG*, https://www.gpw.pl/pub/GPW/ESG/Wytyczne_do_raportowania_ESG.pdf [dostęp: 4.04.2021].
- Graham L., Kantor J.-M., „Soft” *Area Studies versus „Hard” Social Science: A False Opposition*, „Slavic Review” 66 (2007), s. 1-19.
- Grant T., *Raportowanie niefinansowe (ESG) – kto ma obowiązek raportowania?*, <https://grantthornton.pl/publikacja/raportowanie-niefinansowe-esg-kto-ma-obowiazek-raportowania/> [dostęp: 4.04.2021].
- Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens* (1981).
- Kapusta F., *Przedsiębiorczość: teoria i praktyka*, Wrocław–Poznań 2006.
- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/dzialania-ministerstwa> [dostęp: 4.04.2021].
- Nowak I., Kaletka K., *Interesariusze*, w: *Encyklopedia zarządzania*, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Interesariusze> [dostęp: 4.04.2021].
- Ustawa Kodeks cywilny, Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 (z późn. zm.).
- Ustawa Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 1964, nr 43, poz. 296 (z późn. zm.).
- Ustawa Kodeks pracy, Dz.U. 1974, nr 24, poz. 141 (z późn. zm.).
- Ustawa o cenach, Dz.U. 2001, nr 97, poz. 1050 (przepis uchylony).
- Ustawa o pracownikach samorządowych, Dz.U. 2008, nr 224, poz. 1458 (z późn. zm.).
- Ustawa o rachunkowości, Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 (z późn. zm.).
- Ustawa o zatrudnianiu pracowników tymczasowych, Dz.U. 2003, nr 166, poz. 1608.
- Ustawa o związkach zawodowych, Dz.U. 1991, nr 55, poz. 234 (z późn. zm.).
- Ustawa o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy, Dz.U. 1990, nr 54, poz. 310.
- Ustawa Prawo przedsiębiorców, Dz.U. 2018, poz. 646 (z późn. zm.).

Słowa kluczowe: encyklika *Laudato si'*, przedsiębiorczość, przedsiębiorca, pracownik, raportowanie ESG

Keywords: encyclical *Laudato si'*, entrepreneurship, entrepreneur, employee, ESG reporting